

József Attila Művelődési Központ

2022. 03. 24.

Balázs János 1905-ben született Alsókubinban. Nagypja és édesapja is ismert primás volt, akik biztosítani tudták családjuk megélhetését. Ötévesen félárván maradt, s a család Salgótarjánba a pécskődombi cigánytelepre került, ahol a maguk tákolta putriban tengették életüket. Az elemi iskola két osztályát végezte csupán, de sokat olvasott és már gyermekkorában kezdett verset írni és rajzolni. Szenvedélyes tudásvágyának köszönhetően folyamatosan fejlesztette műveltségét és kialakította sajátos, csak rá jellemző világszemléletét.

Balázs János már gyermekként is a magányt kereste. Önéletírásában így emlékezik: „a velem egykorú iskolás társak – értve a Pécskő utcai gyerekeket – nem fogadtak be maguk közé játszópajtásnak. Én félénk jellemű, minden gyerekes virtuskodástól visszahúzódó, jelentéktelen gyerek voltam. Ilyen játszópajtás nem kellett a duhajkodó s folyton birkózni akaró, hencegő

és egymással kötekedő, nagy nyelvű gyerekeknek. (...) Ezt követően jött létre egy másfajta életmód: az öreg emberekkel való barátkozás. Azok az emberek, akik testi fogyatékoságuknál fogva, avagy előregedésük révén katonának már nem kellettek: ezekhez szegődtem.” Szellemet elámító és lelket marcangoló meséket hallgattam én gyerekkoromban; eldugdostam valamennyit gyereknyi szellememnek titkos rejtelseibe, hogy a bontakozó gondolataimnak a későbbi életemben legyen mivel utánozni az írásművészetet, hogy a gondolatot csűrjem-csavarjam, összerakjam, széjjelhajigáljam, mint egy világ feletti önhatalmú úr, akinek szeme villanása nem más, mint a dörgedelmes égiháborúnak mindent elsöprő s meggyújtó tüzes villáma, akinek a megszólalása nem lehet egyéb, mint az eget-földet megrázó mennydörgés! Ilyen meséket hallgattam gyerekkoromban én, akinek nem csak egy, hanem hat apja is volt: mind jóindulatú, öreg, bölcs bácsikák!” Emellett jutott idő az olvasásra, s már gyermekkorában verset írt és rengeteget rajzolt. Tehát gyermekkoromban – tíz éven már felül – olyan

sajátos szeszélyeim voltak, hogy amerre jártam, (mindig egyedül), a széjjeldobált újságlapokat, széttépett könyvek, füzetek maradványait, leginkább a képeslapokat mind összeszedtem, és örömmel vittem haza: úgy csináltam, hogy észre senki nem vette. „Feszült kíváncsisággal, izgalommal kutattam az értéktelen papírhalmaz között. Ezt követően eljártam a város akkori szeméttelépére: itt már bőségesen akadt újság és képeslap hulladék. Hogy örültem, amikor olvashattam, hogy lelkesedtem, amikor nézegettem a képeket, ábrákat, akármilyenek voltak azok.” – írta visszaemlékezésében.. Harminckét éves volt, amikor kikerült a frontra. Negyven, amikor hadifogságba esett és végül negyvenhárom, amikor a szaratovi hadifogságból hazajött: „a valóság teljes értelmében hitvány árnyéka lettem a régi önmagamnak. A testi fogyatékoságot s a fizikai törékenységet még gyarapította a háborúból és a hadifogságból összeszedett örökség: a sok különféle kórság, amelyet az élet már nem emészt meg, csak a halál!” Lelkileg és fizikailag megtörve is tovább alkotott a salgótarjáni

cigánydombon, elvonultan, egyedül. Az erdőben, gombát, bogyót szedett, az volt az élelme, s a szomszédok vittek neki olykor egy tál ételt. Botos Zoltán volt az a személy, akinek köszönhető, hogy újra festeni kezdett, ő és barátai, tisztelői vittek neki festéket és vásznat, hogy a festést abba ne hagyja. Emellett rengeteg verset is írt. A remete-létről így vallott: „Mert hátat fordítottam az egész világnak, kivéve azt a kicsinyke tért, amelyben elfér az én életemnek különös világa. Otthonomban az egyszerű, szegényes környezet; távol tőlem a szabad térség pompás gazdagsága ezernyi változatban. Mindig riadoztam az emberek társaságától, ha nem volt muszáj, nem is tartózkodtam még csak közelükben sem.”

1971-ben, 66 évesen kezdett el igazán festeni és csupán nyolc alkotó év adatott neki. A közönség gyorsan felfigyelt rá, 1972-ben már dokumentumfilmet is készítettek róla, később saját kiadásban megjelentette verseskötetét Füstölgések címmel. A hirtelen jött népszerűség és hogy a putrijából el kellett költöznie, megviselte, életének utolsó éveit ágyhoz kötve,

lebénultan töltötte, 1977-ben, hetvenegy évesen hunyt el.

Képein egy különleges világ tárul elénk: a mindennapi élet számos mozzanata, fantasztikus látomások és impressziók. Megismerhetjük belőlük egy nép, a cigánység hatalmas kulturális örökségét, misztikáját, élni vágyását és érzésvilágát. S mindezt úgy alkotta, hogy otthonából soha ki nem mozdult. A magyar képzőművészetnek és költészetnek szinte párját ritkító alakja ő, aki remeteségében páratlan alkotásokat hozott létre.

Alkotásait Magyarországon több ízben tekinthette meg a közönség, Szlovákiában és Hollandiában, pár hete pedig Brüsszelben rendeztek munkáiból kiállítást. Munkái jól szerepelnek az aukcióspiacon, s a kikiáltási ár többszöröséért kerülnek az új tulajdonoshoz.

A Dornyay Béla Múzeumban azt a célt tűztük ki, hogy teljesítjük Balázs János akaratát, miszerint:

„Erősen akarom, hogy írott dolgaim, műveim ne csak hallgassanak elrejtve kunyhóban, mint

ahogy ezt hosszú évekig tették, hanem hosszú alvás után ébredjenek végre fényes napvilágra.”

2002-ben Versek – Vallomások – Látomások címmel Salgótarján támogatásával megjelent egy kiadvány, amelyben a művész önéletrajzi írásait és költeményeit olvashatjuk, 2008-ban a múzeum újra kiadta a kötetet, de már Balázs János festészeti anyagát is bemutatva, melynek újrakiadása 2015-ben történt meg.

Múzeumunk a nemrégiben felújított képzőművészeti tanulmányi raktárban mutatja be festményeinek egy részét, múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartunk, Utazó múzeumunk kiemelt programja

A hatalmas irodalmi anyag digitalizálása nemrégiben befejeződött. Fontosnak tartjuk, hogy kilépjünk e hagyaték bemutatásával a múzeum kapuin, és Salgótarján, Nógrád megye iskoláinak galériájában is vándoroltattuk egy kisebb reprodukciós kiállítást Balázs János műveiből. Meghirdettük a Balázs János Rajzversenyt, mely egy viszonylag hosszú programsorozatból állt. Nem titkolt célunk az volt,

hogy a nehéz sorsú, páratlan tehetségű művész életútjának megismertetésével bemutassuk a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek, hogy van remény a helyzetükből való kitörésre és a képzőművészeten keresztül könnyebben ki tudják fejezni magukat, érzéseiket, gondolataikat. Természetesen a Dornyay Béla Múzeumban nagyon fontosnak tartjuk azt is, hogy a gyerekek mellett a felnőtteknek is színes, változatos programokat ajánljunk. Balázs János kiállításai esetében tárlatvezetéseket, rendhagyó órákat tartottunk, a kortársak, barátok visszaemlékezéseivel. 2017-ben Shah Timor elkészítette A csillag-igazgató vén remete – Balázs János művészete című 47 perces filmet, mely Salgótarján összes iskolájában, tanodájában és Nógrád megye nagyon sok településének iskolájában, művelődési házában vetítésre került. Több helyre múzeumpedagógiai foglalkozást is vittünk a filmvetítés mellé. Verseiből kiadtunk egy hangoskönyvet, mely a múzeum honlapján is elérhető. Nagy öröm volt számunkra, hogy a Sakkozzuk ki nevű civil szervezet

elkészítette a Balázs János szabadtéri kiállítást is Szabó Tamás szobrának környezetében.

Úgy gondolom, hogy múzeumunk mindent megtesz, hogy Balázs János hírnevét továbbvigye és hogy ezseniális művész életművét mind szélesebb körben bemutassa.